

تأملی بر طرح ایجاد بانک تعاونی

پیشنهاد می‌گردد جهت تقویت منابع مالی و قدرت اعتبار دهی بانک تعاونی و مؤسسات اعتباری وابسته به آن، بخشی از نقدینگی سیستم بانکی و بخش خصوصی که به عنوان ذخیره قانونی نزد بانک مرکزی و به منظور جلوگیری از افزایش تورم و افزایش حجم نقدینگی و عاملی جهت افزایش قدرت اعتبار دهی توسط بانک‌های تجاری، به وسیله بانک مرکزی حبس و از جریان معاملات به طور موقت خارج گردیده است به طور امانت در اختیار بانک تعاونی قرار گیرد

● محمد ولی کیانمهر

ضرورت و اهمیت ایجاد بانک تعاونی

یکی از راه‌های مؤثر مشارکت عامه مردم در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی توسعه و ایجاد انواع مؤسسات تعاونی در رشته‌ها و شعبه‌های گوناگون است و در شرایط حاضر نیز بیشتر مؤسسات اقتصادی، بدون استفاده از خدمات پولی و بانکی، وام و اعتبارات مناسب قادر به ادامه فعالیت‌های اقتصادی خود نمی‌باشند!

مسائل پولی و بانکی و اعتبارات و نیز جذب پس اندازهای مردم، تعیین سود مورد نظر برای آنها در گردش و چرخش مناسب اقتصادی و ادامه فعالیت مفید در مؤسسات مزبور، نقش مهم و غیر قابل انکاری دارند. در وضع حاضر هر نوع فعالیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نیازمند منابع مالی، پولی و اعتباری است، به طوری که تولید کنندگان به طور انفرادی از عهده تأمین مالی آنها بر نخواهند آمد.

بانکهای تجاری، مؤسسات پولی و مالی واسطه در امر جذب پس اندازهای مردم و اعطا کنندگان وام و اعتبار به قاعده بازار قادر به تأمین نیازهای یاد شده و در زمان مناسب با نرخ بهره عادلانه و مقرون به صرفه جهت فعالیتهای تولیدی، دامداران، پیشه وران، صاحبان حرف و صنایع دستی و ... که در قابل تشکلهای تعاونی فعالیت دارند می‌باشند. بانک تعاونی و مؤسسات وابسته به آن می‌توانند با توجه به این که در حقیقت توسط خود این تعاونی‌ها و وام خسرواهسان و مستقاضیان و اعضا و اتحادیه‌های تعاونی تشکیل و تأمین گردیده است، یک مؤسسه اعتباری خودی تلقی گردد. به طوری که وام گیرنده و وام دهنده در پی هدف واحدی خواهند بود، نفع و ضرر وام دهنده و وام گیرنده یکی است و از آنجایی که بانک تعاونی و مؤسسات پولی و مالی وابسته به آن قادرند تجمعی از منابع مالی اندک اعضا و اتحادیه‌های

گوناگون، ائتلاف جامعه و کمک‌های مالی دولت را در قالب یک مؤسسه اعتباری مورد اطمینان و نیز یک شخصیت حقوقی مثبت برای جلب نهادهای پولی مالی داخلی و از خود بروز دهد، قادر خواهد بود تا نیازهای مالی سنگین وام خواهان و اعضا شرکتهای تعاونی مختلف را در سطح کشور تأمین نماید. و این در حالی است که بانکها و مؤسسات اعتباری پولی و تجاری کشور که به طور معمول به فعالیتهای معاملاتی پولی اشتغال دارند، هر یک دارای ویژگیهایی است که با نیازهای اعتباری اعضا تعاونی‌ها و انواع تعاونی‌ها و اتحادیه‌های آنها تناسب نداشته و این عدم تناسب حداقل به گونه زیر به چشم می‌آید:

- ۱- معمولاً منابع اعتباری این بانکها از سپرده‌های دیداری و کوتاه مدت مشتریان بانک تأمین می‌گردد. بانک نقش واسطه را در این خصوص بازی می‌کند همچنین برخ بهره‌وام‌های اعطایی از سوی این گونه

بانک‌ها برای اعضاء و تعاونی‌ها سنگین است. در حالی که اعطای چنین اعتباراتی، با شرایط بازرگانان که می‌خرند تا بفروشند و هزینه سرمایه و اعتبار را به مصرف کننده منتقل می‌نمایند چندان مشکل به نظر نمی‌رسد.

۲- موضوع وثیقه منقول و غیر منقول و تفاوت نظر کارشناسان این گونه بانکها با اعضاء و تعاونی‌های کشور و نیز عدم تمایل و قدرت نظارت و کنترل بانکهای تجاری در ارزیابی وامها و مصرف وام‌ها از سوی تعاونی‌ها که در برگشت اعتبارات مؤثرند مشکلاتی ایجاد می‌کند.

۳- عدم سختیت و ویژگیهای اخلاقی، تجاری در واحدهای تعاونی و انحصار آنها با فعالیت سنجویانه بانکهای تجاری، در حالی که بانک تعاونی و مؤسسات اعتباری وابسته به آن از تجمع تعاونی‌ها و خصوصیات گرفته شده از آنها فراهم گردیده است. بنابراین، تضاد اساسی در روابط تجاری، کاری بین آنها مشاهده نمی‌شود.^(۱)

تجهیز منابع مالی بانک تعاونی و قدرت اعتبار آفرینی آن

سیستم بانکی عملیات بانکها و قدرت پول آفرینی و اعتبار دهی آنها در اوضاع و احوال مختلف اقتصادی یک کشور تأثیر قابل توجهی دارند. هر یک از آنها به منظور انجام وظایف مالی خاصی تشکیل می‌گردند. بانکهای تجاری، بانکهای تخصصی، بانک مرکزی، صندوق پس انداز عمومی، بانک تعاونی و ... که همه در زمینه پولی، اعتباری و ویژه‌های به فعالیت می‌پردازند برای فعالیت‌های پولی و مالی متنوع، مانند جذب سپرده‌های اشخاص و بنگاهها و پرداخت بهره به حسابهای مربوط و یا اعطای وام و اعتبار به افراد، مؤسسات تولیدی، تجاری تشکیل و راه اندازی

به عقیده بسیاری از کارشناسان و صاحب نظران اقتصادی، اشتغال در تعاونی‌ها و انواع مخارج آنها تورم زا نبوده و در میان مدت و بلند مدت آثار این هزینه‌ها ضد تورمی و منجر به تولید کالاها و خدمات و افزایش اشتغال خواهد شد.

می‌شوند. از این رو معمولاً در اعتبارات خصوصی دستگاه اعتبار دهنده که یا مؤسسه مالی تجاری است و یا بانکهایی هستند که با سرمایه‌های خصوصی تشکیل گردیده‌اند، گوناگونی عمل و گسترش فعالیت‌های اعتباری و فوایدی که امروزه مؤسسات بازرگانی و صنعتی کشورها از سیستم اعتبار دهی می‌برند به تشکیلات بانکهای اعتباری چنان وسعتی داده که باید گفت در حال حاضر هیچ یک از رشته‌های تولیدی، خدماتی، توزیعی، بی‌نیاز از خدمات پولی و بانکی اعتباری نمی‌باشند. از سوی دیگر توسعه حسابهای اشخاص نزد بانکها تحت عنوان، دیداری، ثابت و غیره یکی از مهم‌ترین راههای تجهیز منابع کوچک و ذخیره سازی مالی در این گونه بانکها به شمار می‌آید. بنابراین ملاحظه می‌شود، بانکها معاملاتی را به اتکالی و جوه جمع آوری شده برای تخصیص وام و اعتبارات اعطایی به وام خواهان خود که عموماً از بازرگانان، صنعت گران به بازرگانان به ویژه بخش خصوصی و دولتی کشورند به عمل می‌آورند.^(۲)

اما یکی از بخشهای مهم اقتصادی کشور که مهم و نقش بسزایی در تولید، توزیع و خدمات دارد یعنی بخش تعاونی را در این خصوص از نظر دور داشته‌ایم.

بانک تعاونی و روشهای ممکن در تجهیز منابع مالی آن

بانک تعاونی در حقیقت یک شرکت

تعاونی است که کلیه افراد و اشخاص حقوقی می‌توانند عضویت این نوع بانکها را قبول نمایند، سرمایه بانکهای تعاونی غالباً از طریق سهام خریداری شده و توسط افراد در سایر شکل‌های تعاونی و اجتماعی تأمین می‌گردد. این مؤسسات مالی از جمله تعاونی‌هایی هستند که می‌توانند در انواع دیگر مؤسسات تعاونی شهری و روستایی نقش مهم و مثبتی داشته باشند. واقعیت امر این است که فعالیت تعاونی‌های گوناگون بدون کمک مؤسسات اعتباری و بانک تعاونی و شعب آن که نمی‌توانند وام و اعتبارات لازم و مناسب را برای نیازهای تولیدی، توزیعی و خدماتی خود در زمان و وقت مناسب دریافت نمایند ثمر بخش نخواهد بود. بانک تعاون و مؤسسات وابسته به آن اقدام به انجام کلیه فعالیت‌های اعتباری اعم از تجهیز و تأمین و تخصیص اعتبارات و تسهیلاتی می‌نماید که تأسیس، توسعه و راه اندازی انواع طرحهای تعاونی نیازمند آن است بانک و مؤسسات اعتباری وابسته به آن اقدام به تأمین اعتبارات مورد نیاز انواع تعاونی‌هایی خواهند نمود که به مواد اولیه، ماشین آلات و انواع هزینه‌های پیمانکاری و غیره نیاز خواهد داشت.

از طرف دیگر بانک تعاونی شعب و مؤسسات اعتباری وابسته به آن اقدام به افتتاح حسابهای مختلف از جمله: دیداری، ثابت، قرض الحسنه کوتاه مدت، میان مدت برای اعضاء تعاونی‌های گوناگون و اتحادیه‌های آنها می‌کند که قسمت عمده منافع و ذخیره بانک جهت اعطای اعتبارات یاد شده از محل همین منابع تأمین گردیده است. امروزه در سیستم بانکداری مدرن یکی از راههای شناخته شده در تأمین منابع بانکی همین اندوخته‌های مشتریان به ویژه

بانک تعاونی در حقیقت یک شرکت تعاونی است که کلیه افراد و اشخاص حقوقی می‌توانند عضویت این نوع بانک‌ها را قبول نمایند، سرمایه بانک‌های تعاونی غالباً از طریق سهام خریداری شده و توسط افراد در سایر شکل‌های تعاونی و اجتماعی تأمین می‌گردد. این مؤسسات مالی از جمله تعاونی‌هایی هستند که می‌توانند در انواع دیگر مؤسسات تعاونی شهری و روستایی نقش مهم و مثبتی داشته باشند.

در بخش تعاونی است و منابع در جریان شرکت‌های تعاونی نزد بانک تعاونی یکی از راه‌هایی است که می‌توان جهت جذب منابع و سرمایه بانک اقدام نمود.

ارائه خدمات پولی و بانکی و گشایش انواع حساب‌های جاری، دیداری، ثابت و غیره از دیگر فعالیت‌های بانک تعاونی برای مردم غیر عضو تعاونی است که توسط بانک تعاونی امکان‌پذیر است. منتهی بانک می‌تواند در پایان سال مالی با ارائه جوایزی تحت عنوان صدور سهام از محل درآمد و ذخیره قابل تقسیم خود افراد و اشخاص بیشتری را که با بانک و مؤسسات اعتباری وابسته به آن طرف معامله قرار داشته به اعضای بانک بیافزاید که از این طریق هم به توسعه تعاون کمک شده و هم منابع مالی بانک متنوع گردیده است.^(۳)

کمک‌های دولت و تجهیز منابع مالی بانک تعاون

تخصیص وجوه دولتی برای توسعه اقتصادی به ویژه از طریق بخش تعاون و با توجه به تعهدات دولت که در قانون اساسی و براساس مفاد بند دوم از اصل چهل و چهارم و اصل چهل و سوم بر آن تصریح گردیده، برای رسیدن به اشتغال کامل و خودکفایی اقتصادی کشور دولت می‌تواند با کمک‌های خود به شکل حبس منابع وام بدون بهره و غیره گروه بیکاران را درگیر کار و اشتغال نماید.

بدیهی است چنین اقداماتی نیازمند دستگاه مالی کار آمد و واحد اعتبار دهنده مناسب است. لازم به توضیح است که بانک تعاونی و مؤسسات وابسته به آن وسیله

عملیات اعتباری مطلوب در امر تعاونی‌ها است و منابع مالی و دولتی تخصیص یافته به این بخش ضمن تقویت منابع بانک، آثار اقتصادی مورد نظر در اصول مذکور در قانون اساسی را تحقق می‌بخشد.

باید متذکر گردید که توسعه تعاونی فی‌الذمه کمک به ایجاد اشتغال، کاهش فقر، تورم، ... در کشور خواهد بود. و این در حالی است که بانک مرکزی و دیگر نهادهای پولی و مالی کشور ناظر بر امور سیاست‌های پولی، ارزی و نسیز ثبات اقتصادی‌اند، و در سر لوحه اهداف خود، تعاون و اشتغال کامل و حفظ ارزش پول داخلی را در مقابل پول خارجی و ... قرار داده‌اند.

پیشنهاد می‌گردد جهت تقویت منابع مالی و قدرت اعتبار دهی بانک تعاونی و مؤسسات اعتباری وابسته به آن، بخشی از نقدینگی سیستم بانکی و بخش خصوصی که به عنوان ذخیره قانونی نزد بانک مرکزی و به منظور جلوگیری از افزایش تورم و افزایش حجم نقدینگی و عاملی جهت افزایش قدرت اعتبار دهی توسط بانک‌های تجاری، به وسیله بانک مرکزی حبس و از جریان معاملات به طور موقت خارج گردیده است به طور امانت در اختیار بانک تعاونی قرار گیرد تا با توجه به این نکته که وجوه مذکور صرف اعتبارات تولیدی و ضد تورمی می‌شود از طریق فعالیت تعاونی‌ها محقق گردد. بدین ترتیب بانک مرکزی که نقش رهبری سیستم بانکی کشور را عهده دار است به هدف خود که همانا اعمال سیاست پولی مناسب در ثبات

اقتصادی است توسط بخش تعاونی در جهت تولید و ایجاد اشتغال دست می‌یابد و از مشکلات اقتصادی می‌کاهد. از سوی دیگر از فعالیت‌های سفته بازی و سیستم دلالی که معمولاً توسط بخش خصوصی صورت می‌پذیرد ممانعت به عمل می‌آورد. یادآور می‌گردد به عقیده بسیاری از کارشناسان و صاحب نظران اقتصادی، اشتغال در تعاونی‌ها و انواع مخارج آنها تورم را نبوده و در میان مدت و بلند مدت آثار این هزینه‌ها ضد تورمی و منجر به تولید کالاها و خدمات و افزایش اشتغال خواهد شد.

بانک تعاون و نقش آن در ارائه خدمات پولی و بانکی به ویژه تسهیلات اعتباری

در دنیای امروز و در جوامع توسعه یافته، تعیین و تنظیم حجم اعتبارات چنان اهمیتی در اجرای سیاست‌های پولی مالی و اقتصادی یافته که بسیاری از کسانی که در تعیین و تنظیم میدان این عمل اقدام به بررسی کرده‌اند، فقط مداخله و سعی دولت را برای تثبیت اقتصادی، افزایش یا کاهش حجم اعتبارات را لحاظ داشته و از دیگر شقوق بانکی و پولی و سیستم‌های اعتباری مالی پرهیز نموده‌اند.^(۴) و این در حالی است که بانک تعاونی و مؤسسات اعتباری وابسته به آن به صورتی کارآمد در بسیاری از کشورهای جهان در این زمینه فعال و جلوه‌گرند. یک سازمان تعاونی اعتباری از عضویت مضاعف تعاونی‌های گوناگون و منابع و اندوخته‌های اندک آنها تجمع و تشکیل می‌گردد، بانک تعاونی و مؤسسات اعتباری

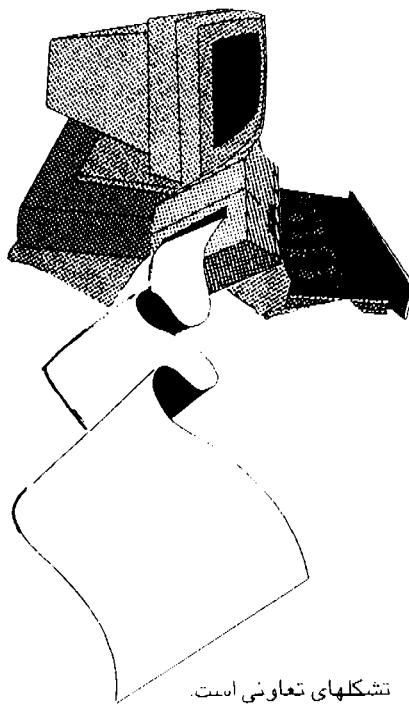
وابسته به آن از اعضاء تعاونی‌ها و اتحادیه‌های آنها تأسیس می‌شود و در دسترس آنها قرار دارد. از اتحاد و تجمع مقدرات مالی تعاونی‌های اعتباری یک ناحیه و منطقه بانک تعاونی و بانک شرکت تعاونی اعتباری بزرگترین حاصل می‌شود که هادی سیاستهای مالی و اعتبارات مؤسسات اعتباری تعاونی خواهد بود و چنان که در مباحث پیشین اشاره گردید، وظیفه تهیه منابع لازم و سیاست گذاری اعتباری را در این بخش در مقیاس وسیعتری برای مؤسسات تحت پوشش انجام می‌دهد. همچنین این بانک و فعالیتش نقش بسیار مهمی در جذب و جلب کمک‌های دولتی به بخش تعاونی و اخذ کمک و یا استقرار از بانک‌های داخلی و خارجی به عهده دارد.

از طرف دیگر این سیستم بانکی عهده‌دار، حمایت، هدایت و نظارت امور قانونی و مسائل اعتباری پولی مؤسسات تحت پوشش و یا به عبارت بهتر سیاست گذاری اعتباری از لحاظ اهداف بخش تعاونی کشور با سایر بخشهای اقتصادی را نیز خواهد داشت.

به طور مشخص در استفاده از منابع بانکی، تعاونی مصالح عمومی اقتصاد کشور و تخصیص اعتبارات به واحدها و بخش تعاونی را به مورد اجرا و عمل در خواهد آورد.

نتیجه‌گیری و پایان سخن

بخش تعاون یکی از ارکان اساسی اقتصاد کشور است. نقش سیستم بانکی و اعتبارات در توسعه تولیدات نیز غیر قابل تردید است. مشارکت عامه مردم در تولیدات مولد ثروت مستلزم گسترش انواع مؤسسات تعاونی به ویژه بانک تعاون، مؤسسات پولی و بانکی وابسته به

تشکلهای تعاونی است.

در عصر حاضر مسائل اعتباری و جذب پس‌اندازها، اعطای وام و اعتبار، سرمایه گذاری از طریق اعتبارات تخصیص یافته، عواید حاصله برای مردم وام خواه و پس انداز کنندگان (مؤسسات تعاونی و اتحادیه‌های آنها) اهمیت بسزایی دارد، به طوری که هیچ یک از طرفهای معامله در فعالیت‌های اقتصادی نمی‌توانند بدون بهره‌مندی از اعتبارات مناسب با گردش و چرخش فعالیت‌های خود به طور معمول امیدوار باشند. به ویژه این که هر یک از فعالیت‌های اقتصادی تولیدی نیازمند منابع اعتباری هستند که بدون تحقق آن این امر از توان مدیران و تولید کنندگان به طور انفرادی خارج بوده و از عهده تأمین مالی آن بر نخواهند آمد.

بانک تعاونی و مؤسسات اعتباری وابسته به آن، شرایط مطلوبی را فراهم می‌نماید تا وام دهنده و وام گیرنده، اهداف خود را تعدیل و منافع خود را تضمین کنند. در قالب اهداف دولتهایی که اقتصاد ارشادی دارند و جوه دولتی در شکل اعتبارات مختلف واجد اهمیت قابل توجهی

است و این نکته در خور دقت است که جهت این اعتبارات متقاضیان تولید به کدام فعالیت تولیدی هدایت شوند. بانک تعاونی و مؤسسات وابسته به آن از تجمع منابع محدود تعاونی‌های کوچک ایجاد شده و حدود نیازمندیهای اعتباری آنها و اعضاء را می‌شناسند و در تخصیص وام و اعتبارات مورد نیاز اولویت‌ها و ارجحیت‌ها را چه در بلند مدت و کوتاه مدت تشخیص داده همچنین از اتحاد تعاونی‌های مختلف یک ناحیه، امکان ایجاد بانک تعاونی ناحیه‌ای و مؤسسات اعتباری حاصل می‌گردد و چنان چه این ادغام‌ها به طور گسترده‌تری حاصل شود آن گاه مؤسسه اعتباری بزرگتری با قدرت مالی عظیم‌تری به نام بانک تعاونی ایجاد می‌گردد که توانایی بیشتری در جذب سپرده‌ها، توزیع اعتبارات و ارائه دیگر خدمات بانکی را خواهد داشت. تجربه تاریخی ارزشمندی در بهره‌گیری از این گونه سازمانهای پولی و مالی حاصل شده است که در بسیاری از کشورهای جهان از این ابزار جهت بهره‌مندی هر چه بیشتر از ظرفیت اقتصادی سود برده‌اند. کشور ما نیز با توجه به اقتصاد سه بخشی خود بی‌نیاز از به کارگیری و استفاده صحیح از چنین مدل و الگوی پولی بانکی کارآمدی نخواهد بود.

پی‌نوشت‌ها:

- ۱- محمد ولی کیانمهر - مشارکت بخش تعاونی در ارائه خدمات پولی و بانکی - نهمین سمینار پولی بانکی - بانک مرکزی اردیبهشت ۱۳۷۸.
- ۲- محمد ولی کیانمهر - مشارکت بخش تعاونی در ارائه خدمات پولی و بانکی - نهمین کنفرانس سیاستهای پولی و ارزی بانک مرکزی اردیبهشت ۱۳۷۸.
- ۳- آقای خواجه پیوندی - مصاحبه با ماهنامه تعاون شماره ۴۱، ص ۴۲ - ۴۱.
- ۴- دکتر منوچهر تهرانی - گفتاری چند پیرامون آزمایش‌های پولی - مدرسه عالی بازرگانی ۱۳۵۶ ص ۱۸۶.